

INTERVJU: Skoleungdom har intervjuet besteforeldre om 2. verdenskrig. Bestefar Bjørn Balstad, i midten, har utarbeidet spørsmålene. Her informerer han barnebarnet Fredrik Balstad, til venstre, og Helen Set-saas, Jakob Schultz og Anne-Mari Rosentund i klasse 8 F på Midstuen Ungdomsskole i Oslo.

(Foto: Bent Frøylog)

KRIGENS HVERDAGSLIV

«Lærerikt og interessant. Har fått vite mye om hverdagslivet under krigen - om rasjonering, blendingsgardiner, omsying, fiskeskinnsko, redsel, svenskesuppe og hvor lite tyskerne var likt. Ser okkupasjonen fra en ny vinkel og skjønner hvordan det var å være ung under krigen.»

De 12.221 ungdommene, som alle har intervjuet hver sin person fra krigens tid, er stort sett enige. Det var gøy å intervju besteforeldre eller andre som er minst 65 år gamle. Det gikk greit å få en intervjuvtale. Men det tok lang tid å komme gjennom spørreskjemaet, for hvert spørsmål ble ofte starten på en lang samtale. Mange eldre hadde spennende historier å fortelle.

Resultatene fra den omfattende intervjuundersøkelsen, gjennomført av elever fra 522 ungdomsskoler, videregående skoler og folkehøgskoler i 228 av landets 435 kommuner, blir offentliggjort etter påske. Alle fylker er representert. Et registreringskontor i Nedre Eiker er i ferd med å gjennomgå spørreskjemaene og registrere svarene på data.

Fylle hullene

— Vi må fylle hullene i vår historie før de levende kildene går

bort, sier initiativtageren, Jan Eidi, som er prosjektleder for «Norge under okkupasjonen». «Hva hendte i vår kommune under okkupasjonen» er ett av syv samfunnsforsknings-prosjekter i forbindelse med 50-årsjubileet for frigjøringen. Bjørn Balstad, tidligere direktør for Norsk Gallup, har utarbeidet de 90 spørsmålene.

— Et formål med prosjektet er å aktivisere dagens ungdom og gi dem innsikt i hva som hendte i Norge under krigen. Samtidig får vi frem nytt og ukjent stoff fra denne dramatiske perioden i landet. Folk som har tiet til nå, vil kanskje komme frem med verdifulle historiske opplysninger.

Hvordan var det?

Ungdommenes intervjuer vil også gi oss innblikk i hvordan folk egentlig hadde det materielt og følelsesmessig, på godt og ondt, sier Bjørn Balstad.

På skolen ble spørsmålene gjennomgått på forhånd. Læreren forklarte vanskelige ord som svartebørs, allierte, jøssing, frontkjemper og evakuere, og ga en kortfattet oversikt over hva som skjedde i årene 1940-1945. Balstad minner om at den yngste generasjon ikke er alene om å betrakte krigen som fjern historie. Dagens foreldre og lærere har heller ikke opplevet krigens tid.

Svarene på 7.000 av de 12.000 spørreskjemaene er dataregistrert, og Balstad røper foreløpige resultater på et par spørsmål: 70 prosent av de spurte fikk nok mat under krigen. Var det fordi åtte av ti familier drev med matauk, syv av ti husmødre brukte mye tid på å stå i kø og 63 prosent mente det var helt i orden å kjøpe på svartebørs?

AV
EVA FOSSE

Dårlig helse under krigen

Det er ikke sant at Kari og Ola nordmann hadde bedre helse under krigen. Høyere dødelighet både blant barn og voksne, særlig høy spedbarnsdødelighet, dobbelt så mange dødsulykker, sterk økning av alvorlige infeksjonssykdommer og en seksdobling av kjønnsykdommene på tre år er krigens helsestatus.

Professor dr. med. Anders Chr. Gogstad avliver myten om at helsen var bedre under krigen. - Befolkningen strevde med alvorlige helseproblemer, som økte jo lengre krigen varte. I første kvartal 1944 ble det registrert 250.000 tilfeller av snittsomme sykdommer, nesten hver tiende nordmann ble rammet. Men dette er bare toppen av isberget, mye kom ikke med i statistik-

ken, konstaterer Gogstad.

I sin bok «Helse og hakekors» har Gogstad, som er spesialist i sosialmedisin, satt søkelyset på helsepolitikken under okkupasjonen. - Knapphet på mat ga ikke noe sunnere liv. Tvert imot ble motstandskraften svekket av mangler i kostholdet, samt vitamin- og kaloriunderskudd, påpeker Gogstad.

Dessuten var hygien den dårlig.

Mangel på varmt vann og såpe førte til at folkebadene ble lukket. Infiserte sår grodde dårlig. Veksthemning blant barn og forsinket menstruasjon hos unge piker var andre følger av krigen. Det var også en markert økning av magesår og magekatarr og komplikasjoner i forbindelse med ulykker førte ofte til dødsfall.